

ԱԶԳԱՐՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՏԵՂԵԿԱՑՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ
ԿԵՆՍԱԹՈՇԱԿԱՅԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՈՒՄ

ՀՀ կենսաթոշակային համակարգը բարեփոխման իր «պայմանական» մեկնարկը սկսեց 2014թ. հունվարի 1-ից, ինչը պայմանավորված է կենսաթոշակի չափի բարձրացման, ինչպես նաև աշխատավարձի և կատարված սոցիալական վճարների միջև անմիջական կապ ստեղծելու անհրաժեշտությամբ, համակարգի ֆինանսական կայունության ապահովմամբ, ինչպես նաև ապագայում «բարեկեցիկ ծերության» երաշխավորմամբ: ՀՀ ներկայիս կենսաթոշակային համակարգը համահունչ չէ ինչպես միջազգային լավագույն փորձին, այնպես էլ երկրի տնտեսության իրական հնարավորություններին: Կենսաթոշակային համակարգը շուկայական տնտեսության մեջ նախ և առաջ պետք է ինտեգրվի մասնավոր տնտեսական գործընթացներին, ճիշտ փոխառնչվի ֆինանսական համակարգի հետ և լինի ֆինանսապես կայուն:

Հանրության մեծ մասը մինչև կենսաթոշակային տարիքը կենսաթոշակային համակարգի հետ չունի ակտիվ և կանոնավոր շփում: Վարձու աշխատողների կողմից սոցիալական վճարների կատարման պարտավորությունն օրենքով դրված է նրանց գործատուների վրա: Արդյունքում անգամ սոցվճարներ կատարող վարձու աշխատողներն են անմասն մնում կենսաթոշակային համակարգի հետ որոշակի շփումներ կամ հարաբերություններ ունենալու հնարավորությունից: Գործող կենսաթոշակային համակարգին իրենց ծանոթ են համարում հարցման ենթարկվածների 46%-ը, իսկ այն, որ գործող կենսաթոշակային համակարգը բաշխողական է, գիտի հարցվածների 27%-ը: Թույլ են բնակչության պատկերացումները հատկապես կենսաթոշակների ֆինանսավորման աղբյուրների վերաբերյալ: Այն, որ կենսաթոշակների ֆինանսավորման աղբյուր են գործատուների և վարձու աշխատողների սոցիալական վճարները, գիտի հարցվածների 39%-ը, իսկ այն, որ կենսաթոշակը բաղկացած է բազային կենսաթոշակի չափից և ապահովագրական ստաժի մեկ տարվա արժեքից, գիտի հարցվածների 41%-ը¹:

Ինտեգրացիայի և ժողովրդավարության հայկական կենտրոնի ուսումնասիրությունները փաստում են, որ մարդու իրավունքների վերաբերյալ բնակչության տեղեկացվածությունը միջին մակարդակի է, ինչը նշանակում է տեղեկացված բնակչության մոտավոր տոկոսային հարաբերությունը և իրենց տիրապետած տեղեկատվության խորությունը, ինչպես նաև այն օգտագործելու կարողությունը՝ սեփական իրավունքները պաշտպանելու առումով: Այսօր բնակչությունը որոշ չափով տեղեկացված է իր իրավունքների մասին և քիչ թե շատ տեղյակ է, թե ինչպիսի հասարակական կազմակերպություններ են գործում և զբաղվում մարդու իրավունքների պաշտպանությամբ: Հասարակական կազմակերպությունները և մարդու իրավունքները պաշտպանող այլ կառույցներ հաղթահարել են բազմաթիվ արգելքներ, որոնց թվում կարելի է նշել մարդկանց անվստահությունը, կարծրատիպերը: Վերջին տարիներին մեծացել է համագործակցությունը տարբեր իրավապաշտպան կազմակերպությունների միջև, ինչը նաև կապված է քաղաքացիների խնդիրները ճիշտ հասցեագրելու անհրաժեշտության հետ: Հասարակական իրավապաշտպան կազմակերպությունները մեծ դեր ունեն հասարակության իրավագիտակցության մակարդակի բարձրացման և ընդհանրապես իրավունքների վերաբերյալ իրազեկման առումով: Մարդու իրավունքների պաշտպանության վրա բացասական ազդեցություն ունեն սոցիալական ծանր վիճակը, կոռուպցիան, աշխատատեղերի խիստ սակավությունը, արտագաղթը:

Ինչ վերաբերում է տեղեկատվության աղբյուրներին, ապա համացանցից իրավունքների մասին տեղեկանալու միտումը մեծանում է կապի հասանելիության և օգտվողների քանակի աճի հետ միասին, իսկ որպես այլընտրանքային աղբյուր՝ մեծահասակների և նրանց համար, ովքեր չունեն

¹ «Կենսաթոշակային բարեփոխումների վերաբերյալ հանրային իրազեկվածության ելակետային հետազոտություն», Երևան 20, հունիս, 2011, էջ 22:

համացանցից օգտվելու հնարավորություն, մնում է հեռուստատեսությունը: Հարցման մասնակիցների 36%-ը հաստատել է, որ իրենք տանն ունեն համակարգիչներ, 32%-ը օգտվում է համացանցից, սակայն ընդամենը 13-14%-ն է համացանցը օգտագործում որպես տեղեկատվության ստացման միջոց, իսկ մնացած 18-19%-ի համար համացանցը լուծում է սոցիալական ցանցերում շփման խնդիրը¹: Սոցիալական ցանցերը, հատկապես ֆեյսբուք, շատ ակտիվ օգտագործում են երիտասարդները հասարակական շարժումների մեկնարկի, մասնակիցներ և համախոհներ հավաքելու համար: Այսօր այն շատ կարևոր և հասանելի գործիք է, որը հնարավորություն է տալիս ներգրավելու մարդկանց առցանց՝ իրազեկելով և քարոզչություն տարածելով, անգամ համախմբելով առցանց ստորագրահավաքների միջոցով: Կուտակային կենսաթոշակային համակարգի վերաբերյալ տեղեկացվածության մակարդակի բարձրացման առումով կարևոր դեր խաղաց նաև «ԴԵՄ ԵՄ» շարժումը: Հասարակական շարժումները որպես երևույթ ունեն և՛ բացասական, և՛ դրական կողմ, երբ նույն մարդկանց կարելի է տեսնել տարբեր ակցիաներում, տարբեր բողոքի երթերի ժամանակ: Կարող է տպավորություն ստեղծվել, որ նրանք այնքան էլ հստակ չեն պատկերացնում, թե ինչի համար են պայքարում: Շատ հաճախ հեռուստատեսությամբ տարվող գովազդը՝ կապված կենսաթոշակային համակարգի իրազեկման հետ, այնքան էլ հասու տեղեկատվություն չէ. առաջին հայացքից թվում է, թե կուտակային կենսաթոշակային բարեփոխումների վերաբերյալ իրազեկում է բնակչությանը հասկանալի պատկերների ձևով, սակայն այնքան երկար շարունակությամբ, որ ակամայից մոռացության է մատնվում քիչ առաջ զեկուցածը: Գովազդի կարճ տևողությունը զուգակցված է շատ տեղեկատվությամբ, ինչն էլ խեղաթյուրում է հասանելիությունը: Հարցման արդյունքում տեղեկատվության աղբյուրների նախընտրելի ձևաչափեր են՝ բանավեճեր և թոք շոուներ 51%, հարցազրույցներ՝ 42%, կրթական ծրագրեր՝ 10%, իրենց ոչինչ չի հետաքրքրում՝ 8%, հեռուստառադիոգովազդ՝ 6%, տեղեկատվական ֆիլմեր 6%, տպագիր նյութեր՝ 4%, ռեպորտաժներ լուրերի թողարկման ժամանակ՝ 4%, համացանց՝ 1%, դժվարացել են պատասխանել 2%-ը²: Համագործակցությունը մասնավոր հատվածի հետ անհրաժեշտ է, ինչպես նաև կարևոր է աջակցությունը «Կենսաթոշակային համակարգի իրազեկման կենտրոն» հիմնադրամին, Կենտրոնական բանկին, որպեսզի հնարավորինս սպառիչ տեղեկատվություն տրամադրվի աշխատող քաղաքացիներին և գործատու կազմակերպություններին: Նոր բարեփոխումները հնարավորություն են ընձեռում քաղաքացիներին վերահսկելու իրենց կենսաթոշակային հաշիվները նաև առցանց, և այս առումով Կենտրոնական բանկը մեզակարգավորիչ է: Վերջինիս հսկողությամբ էլ մշակվել և ներդրվել է Հայաստանի կենսաթոշակային տեղեկատվական համակարգը: Այս համակարգի միջոցով քաղաքացիներն առցանց կարող են ընտրել իրենց կենսաթոշակային ֆոնդերն ու ակտիվների կառավարիչներին, ստուգել իրենց հաշիվը, ցանկության դեպքում փոխել ակտիվների կառավարչին: Համակարգի արդյունավետությունը գնահատելիս շատ կարևոր է քաղաքացիների տեղեկացվածության և ֆինանսական գրագիտության աստիճանը: Նոր համակարգի առավելություններից մեկն այն է, որ այն բերում է կառավարման և խնայողությունների նոր մշակույթ, որտեղ մենք բախվում ենք իրազեկման ցածր մակարդակին:

Անհրաժեշտ է՝

- շարունակել իրազեկման առաքելությունը՝ ճիշտ մարքեթինգային միջոցառումներ իրականացնելով,
- օգտագործել լրատվամիջոցները, հատկապես հեռուստաքննարկումները՝ իրազեկում իրականացնելու համար,
- նպաստել բնակչության ակտիվ դիրքորոշման ձևավորմանը,
- վստահության դաշտ ապահովել բնակչության հետ աշխատելու համար,
- ներգրավել սոցիալական ոլորտի հասարակական կազմակերպություններ, արհմիություններ՝ առավել թափանցիկ դարձնելով մասնավոր կենսաթոշակային համակարգի գործունեությունը,
- ընդլայնել համապատասխան կառույցների կողմից կազմակերպվող հանդիպումներին ու սեմինարներին մասնակցող բնակիչների շրջանակը,

¹ Նույն տեղում, էջ 22:

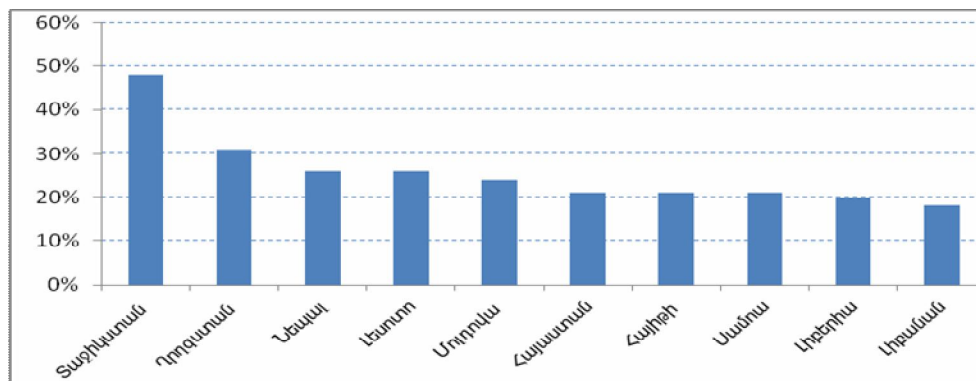
² Նույն տեղում, էջ 23:

- ուժեղացնել բնակչության համագործակցությունը պետական և համապատասխան կառույցների հետ:

Պետք է նկատի ունենալ, որ առողջ կենսաթոշակային համակարգն առաջին հերթին շուկայական ինստիտուտ է և էական զգայուն է տնտեսության մի շարք ցուցանիշների նկատմամբ: Պետությունը՝ որպես սոցիալական կայունության ապահովման գործառույթ կրող, պետք է կենսաթոշակառուների շրջանում հնարավորինս ապահովագրի տարերային բնույթի սոցիալական ճգնաժամերը: Մյուս կողմից պետության խնդիրը մասնավոր կենսաթոշակային ինստիտուտի անկման հնարավորինս կանխումն է, որը պետք է իրականացվի կարգավորման և վերահսկման գործառույթներով: Համաշխարհային բանկի վերլուծաբանների կարծիքով¹ բազմաստիճան կենսաթոշակային համակարգի ներդրումը թույլատրելի է համարվում տնտեսության մեջ երեք մախապայմանների առկայության դեպքում, դրանք են՝ առողջ մակրոտնտեսական քաղաքականությունը, համահունչ ֆինանսական համակարգը և իրագործելիության ներուժի առկայությունը: Վերլուծաբանները գտնում են, որ այն երկրները, որոնք կախում ունեն արտաքին աջակցությունից, չեն կարող համարվել բազմաստիճան համակարգի ներդրման հաջողված թեկնածուներ: Այս երևույթները մտահոգիչ են մաս մեր երկրի համար:

Գծապատկեր 1

Համաշխարհային առաջատարների 10-նյակը դրամական փոխանցումների ծավալով, % ՀՆԱ (2012թ.)²

Ինչպես երևում է գծապատկերից, Հայաստանի ցուցանիշը դրամական փոխանցումների ծավալով մոտ է այնպիսի ցածր զարգացած երկրների ցուցանիշին, ինչպիսիք են Մոլդովան, Հայիթին, Սաուդյան: 2012թ. դրությամբ ՀՀ-ն աշխարհում դրամական փոխանցումների ծավալով զբաղեցնում է 6-րդ տեղը, որը բավականին բարձր ցուցանիշ է: Սա պայմանավորված է, մախ և առաջ, միգրացիոն հոսքերի մեծացմամբ, ինչը առաջ է բերում ժողովրդագրական պատկերի փոփոխություն, արդյունքում մաս ծերացող բնակչության ավելացում:

Աշխարհի տարբեր երկրներ՝ տարեցներին կենսաթոշակով ապահովման համընդհանուր պահանջմունքը բավարարում են տարբեր կերպ: Միջին և ցածր եկամուտ ունեցող երկրների կենսաթոշակային ծրագրերը կողմնորոշված են դեպի տնտեսության ֆորմալ ոլորտի աշխատողներին: Պաշտոնական կենսաթոշակային համակարգերում չընդգրկված մարդիկ ստիպված են հենվել ընտանիքների օգնության վրա, սակայն պաշտպանության այդ ոչ ֆորմալ ձևերը աստիճանաբար քանդվում են ժողովրդագրական փոփոխությունների, միգրացիայի, ուրբանիզացման և զանգվածային աղքատության հետևանքով: Արդյունքում բազմաթիվ տարեց և աղքատ մարդկանց թիվն աճում է: Այսօր կենսաթոշակառուների մեծ մասն աշխարհում ապրում են օրական 1 ԱՄՆ դոլարից պակաս եկամտով³, ավելին՝ շատ կենսաթոշակառուների եկամուտները ցածր են կենսաապահովման նվազագույն զամբյուղից, իսկ Հայաստանում, Դրոլդատանում, Մոլդովայում և

¹ Pension Reform and Development of Pension Systems, An Evaluation of World Bank Assistance, Independent evaluation group, The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank 2006 p. 19.

² World Bank, Remittances and Development Brief, October 2, 2013.

³ OECD. Growing unequal? Income distribution and poverty in OECD countries, part III, Paris 2008, p. 174.

Տաջիկստանում միջին կենսաթոշակով կարելի է գոյատևել ոչ ավելի քան 12-15 օր¹:

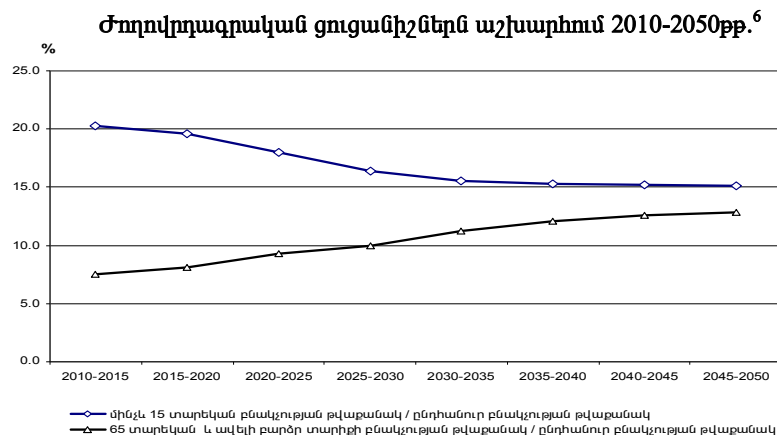
ՄԱԿ-ի փորձագետների կարծիքով խոշոր քաղաքներում միգրացիան և մարգինալացումը նպաստում են աշխարհի բնակչության աճին, սակայն քաղաքներում մարգինալացման երևույթն ավելացնում է աղքատ բնակչության թիվը, ինչը բնականաբար ծախսեր է պարտադրում կառավարությանը և հանգեցնում տնտեսական սղաճին, որի հետևանքով հաջորդ սերունդներն էլ կհայտնվեն աղքատության մեջ:

Կուտակային կենսաթոշակային համակարգը կարող է հանգեցնել աղքատության մակարդակի աճին շնորհիվ սպառման կրճատման: 2013թ. դրությամբ վարձու աշխատողների 24.4%-ը համարվում է աղքատ, իսկ 1.5%-ը՝ ծայրահեղ աղքատ: Աղքատների թվում վարձու աշխատողների թվաքանակը կազմում է 24.7%², որոնց մոտ պարտադիր կուտակային վճարի գանձման գումարը լինելու է սպառման կրճատման հաշվին, արդյունքում սպառումը կարող է իջնել պարենային գծից (աղքատության պարենային գիծը 2013թ. դրությամբ կազմում է 22993 դրամ/ամիս³), ինչը կբերի աղքատության խորացման: 2013թ. եկամտի ցուցանիշով ծայրահեղ աղքատների միայն 10%-ը և աղքատների 51%-ն է սպառման ցուցանիշներով գնահատվել նույն-պես ծայրահեղ աղքատ և աղքատ: Սպառման ցուցանիշներով աղքատներին դիտարկելիս նրանց 54%-ն աղքատ է գնահատվել նաև եկամտի ցուցանիշներով: Սպառման ցուցանիշով ծայրահեղ աղքատների մոտ կեսը՝ 48%-ը, եկամտի ցուցանիշով նույնպես ծայրահեղ աղքատ է⁴:

Ինչ վերաբերում է ժողովրդագրական ցուցանիշներին, ապա Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության հաշվարկումների համաձայն՝ 2050թ. կյանքի միջին տևողությունը աշխարհում կլինի 77 տարի, իսկ 60-ից բարձր տարիք ունեցող բնակչությունը կկազմի աշխարհի բնակչության 20%-ը: Թեև կյանքի տևողության ցուցանիշը մեծ նշանակություն ունի հասարակություններում, բայց ապրելակերպն առավել մեծ նշանակություն ունի ծերության շրջանում⁵: Աշխարհում ընդհանուր բնակչության մեջ մինչև 15 տարեկան բնակչության տեսակարար կշռի կորը նվազում է, որը ծնելիության գործակցի նվազմամբ է պայմանավորված, իսկ ընդհանուր բնակչության մեջ 65 տարեկան և ավելի բարձր տարիքի բնակչության տեսակարար կշռն ավելանում է, որը պայմանավորված է երկարակեցությամբ:

Կորերի մոտեցումը միմյանց հանգեցնում է ժողովրդագրության մեջ հայտնի «խողովակի էֆեկտ»-ի, իսկ նման փոփոխությունները նշանակում են բնակչության ծերացում, ինչն առաջացնում է սոցիալական և հատկապես կենսաթոշակների վճարման խնդիրներ ամբողջ աշխարհում (տե՛ս գծապատկեր 2):

Գծապատկեր 2

Երկրների մեծմաստում մասնավոր կենսաթոշակային համակարգին անցնելու հիմնական պատճառն այն է, որ պետական կենսաթոշակային համակարգն ի վիճակի չէ հաղթահարելու ժո-

¹ “Проблемы модернизации пенсионных систем в странах СНГ” В. Д. Роик ст. 3.

² ՀՀ ԱՎԾ «Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը», Եր., 2014, էջ 55:

³ ՀՀ ԱՎԾ «Հայաստանի վիճակագրական տարեգիրք». Եր., 2014, էջ 113:

⁴ ՀՀ ԱՎԾ «Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը», Եր., 2014, էջ 44:

⁵ <http://armenia.irib.ir/rangarang/15868>

⁶ International Patterns of Pension Provision II, A Worldwide Overview of Facts and Figures, The World Bank.

դովրդագրական փոփոխությունները, այն դեպքում, երբ ֆինանսավորվող մոդելը կենսաթոշակային համակարգն ազատում է ժողովրդագրական շոկից: Լոնդոնի տնտեսագիտության դպրոցի ներկայացուցիչ Նիկոլաս Բարն այս փաստարկն առասպել է անվանում, որը, ինչպես և ցանկացած այլ առասպել, կարող է ճշմարտության տարր պարունակել. «...սակայն ուշադիր դիտարկման պարագայում այդ տարրը կամ թույլ է, կամ հիմնված է սահմանափակող թույլտվությունների վրա և, հետևաբար, դեպի մոլորություն տանող ուղեցույց է քաղաքականության համար»¹:

Ներկայիս Ռուսաստանի «սառեցված» կուտակային կենսաթոշակային համակարգը ժամանակավորապես փոխարինվում է բաշխողական համակարգով, որը հեռանկարում իր հետևից առաջ կբերի երկու հիմնական ռիսկերի առաջացում: Առաջին հերթին էականորեն կավելանա պետության սոցիալական պատասխանատվությունը բնակչության նկատմամբ: Գործազրկության ռեկորդային ցածր մակարդակը էական ճնշում կգործադրի աշխատավարձի վրա, և հետևաբար կենսաթոշակներն առաջիկա տարիներին կարող են «թանկ» արժենալ բյուջեի համար: Բյուջեի վրա դրական ազդեցությունը լրացուցիչ եկամուտների կենտրոնացման պարագայում կլինի տեսանելի միայն կարճաժամկետ ապագայում, իսկ երկարաժամկետում՝ ծախսային մասի ծանրաբեռնվածությունն էականորեն կավելանա: Երկրորդ, կենսաթոշակների խնայողության ազգայնացումը կնպաստի արժեզրկման սպասումների վատթարացմանը: Ի տարբերություն համարժեք երկրների, որոնք հասցրել են առաջիկա 5-10 տարիներին սկզբնական կենսաթոշակային բարեփոխումներից հետո զսպել արժեզրկումը, Ռուսաստանում արժեզրկման ինդիկատորները շարունակում են մնալ բարձր մակարդակի վրա: Կենսաթոշակային բարեփոխումների հետդարձ ճանապարհը կխախտի սոցիալական պայմանագիրը, համաձայն որի բնակչությունը ձևավորում է մասնավոր խնայողությունները՝ այդ թվում կենսաթոշակային, իսկ պետությունը կենտրոնացված է արժեզրկման թիրախավորման քաղաքականության վրա: Կուտակային կենսաթոշակային համակարգի ժամանակավորապես դադարեցումը կամ դրանից լրիվ հրաժարվելը հոգուտ բաշխողական համակարգի մոտ հեռանկարում էական ճնշում կգործադրի արժեզրկման վրա:

Աղյուսակ 2

Կենսաթոշակային բարեփոխումները 2010-2013թթ. ըստ երկրների

	մինչև 2010թ.			2010թ.-ից հետո		
	կենսաթոշակային տարիք տ/կ	կուտակային դրույթաչափ	մասնակցություն կուտակային համակարգին	կենսաթոշակային տարիք տ/կ	կուտակային դրույթաչափ	մասնակցություն կուտակային համակարգին
Բուլղարիա	63/60	5.0%	պարտադիր	65/63	5.0%	կամավոր
Էստոնիա	63/60	4.0%	պարտադիր	65/65	4.0%	պարտադիր
Հունգարիա	62/62	8.0%	պարտադիր	65/65	0.0%	չեղյալ
Ղազախստան	63/58	10.0%	պարտադիր	63/63	15.0%	պարտադիր
Լատվիա	62/62	8.0%	պարտադիր	65/65	2.0%	պարտադիր
Լիտվա	62/60	10.0%	պարտադիր	65/65	2.0%	պարտադիր
Լեհաստան	65/60	7.3%	պարտադիր	67/67	2.3%	կամավոր
Ռումինիա	64/59	6.0%	պարտադիր	65/63	3.5%	պարտադիր
Ռուսաստան	60/55	6.0%	պարտադիր	60/55	6.0%	կամավոր
Սլովակիա	62/62	9.0%	պարտադիր	62/62	4.0%	կամավոր
Հայաստան	62/57*	0.0%	-	63/63	5.0%	պարտադիր

* 1990թ. գործող օրենսդրությամբ կենսաթոշակային տարիքը տղամարդկանց համար սահմանված է եղել 60, կանանց համար՝ 55 տարեկանը, 2000թ. տղամարդկանցը՝ 62, կանանցը՝ 57, իսկ 2003թ. ապրիլի 10-ից ուժի մեջ մտած համապատասխան օրենքով տղամարդկանց համար սահմանվել է 63, իսկ կանանց համար այն ավելանում է աստիճանաբար, 2007-2008թթ. համար սահմանվել է 61 տարին, 2009-2011թթ. համար՝ 62 տարին, 2012թթ.-ից արդեն տարիքները հավասարվել են՝ 63 տարեկան²:

Կուտակային կենսաթոշակային համակարգում էական դեր ունեն վճարման չափերը, որոնց հաշվին գոյանալու են համապատասխան ֆոնդերը: Արդյո՞ք մեր երկրում ճիշտ են սահմանված

¹ www.noravank.am/arm/articles

² ՀՀ ԱԿԾ «Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը», Եր., 2014, էջ 27:

անհատական կենսաթոշակային հաշվին կուտակվող սեփական և պետության վճարման չափերը: Հետազոտության արդյունքները ցույց են տալիս, որ հարցվածների 56%-ն է միայն կարծում, որ միանգամայն ճիշտ է սահմանված սեփական վճարման չափը, իսկ 39%-ը՝ պետության վճարման չափը և առհասարակ 81%-ը գտնում է, որ Հայաստանում կենսաթոշակային տարիքը բարձր է սահմանված¹: Եթե համադրենք մի շարք երկրների տղամարդկանց և կանանց կենսաթոշակային տարիքները, ապա կտեսնենք, որ մեր երկրում դրանք այնքան էլ բարձր չեն սահմանված: Փոխարենը մեր երկրում համեմատաբար բարձր է սահմանված կուտակային դրույքաչափը ի տարբերություն այն երկրների, որոնք վաղուց են անցել կուտակային կենսաթոշակային համակարգի:

Ինչպես գիտենք, այս համակարգի ներդրման հիմնական նպատակը ֆինանսական շուկայի զարգացման համար երկար փողերի առաջացումն է, որոնց առկայությունը տնտեսության մեջ կունենա մուլտիպլիկատիվ էֆեկտ՝ ներառելով տարբեր ներդրումային ծրագրեր՝ որպես փոխառություն: Այս համակարգում ակնհայտն այն է, որ մասնավոր կենսաթոշակային համակարգերը պահանջում են, որպեսզի կառավարությունները կարողանան պահպանել մակրոտնտեսական կայունությունը և արդյունավետորեն կարգավորեն ու վերահսկեն ֆինանսական շուկաները: Փորձը ցույց է տվել, որ կուտակային կենսաթոշակային համակարգի ներդրումն առավել հաջողված է եղել տնտեսապես զարգացած երկրներում, որտեղ բնակչության կենսամակարդակը բարձր է, իսկ մեր երկրում ինչպիսի զարգացումներ կունենա, ցույց կտա ժամանակը:

Այսպիսով, ազգաբնակչության ներկայիս թույլ տեղեկացվածությունը և իրավագիտակցության մակարդակը ճիշտ պատկերացում չեն ստեղծում կենսաթոշակային բարեփոխումների վերաբերյալ, ավելին՝ մարզերում բնակչության մեծ մասն ընդհանրապես տեղյակ չէ կուտակային կենսաթոշակներից: Մարդիկ, ովքեր անտեղյակ են կուտակային կենսաթոշակային համակարգից, անտարբեր են բարեփոխումների նկատմամբ, սա դեռ չի խոսում այն մասին, որ նրանք դեմ են կենսաթոշակային բարեփոխումների իրականացմանը:

Ամփոփելով կարող ենք նշել, որ ազգաբնակչության տեղեկացվածության մակարդակի բարձրացումն ունի կարևոր նշանակություն նոր կենսաթոշակային համակարգի ներդրման գործում: Կարծում ենք՝ նվազագույնի հասցնել, ապա իսպառ բացառել աղքատությունը և աղքատության ռիսկը կենսաթոշակառուների շրջանում (շնորհիվ որդեգրած քաղաքականության) այս բարեփոխման միջոցով, մոտ ապագայում հնարավոր չէ, ավելին՝ Հայաստանը դեռևս պատրաստ չէ այս համակարգի գործարկմանը:

¹ «Կենսաթոշակային բարեփոխումների վերաբերյալ հանրային իրազեկվածության ելակետային հետազոտություն», Երևան, 20 հունիս, 2011, էջ 11:

ԱԶԳԱՔՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՏԵՂԵԿԱՑՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ ԿԵՆՍԱԹՈՇԱԿԱՅԻՆ
ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՈՒՄ

ՇՈԳԵՐ ՊՈԳՈՍՅԱՆ, տ.գ.թ.

ՀՀ ԳԱԱ Մ.Բոգոսյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտի գիտաշխատող

Համառոտագիր

Աշխարհի մի շարք երկրներում այսօր տեղի են ունենում կենսաթոշակային բարեփոխումներ, որից անմասն չէ նաև ՀՀ-ն: Բոլորովին վերջերս ներդրված կուտակային կենսաթոշակային համակարգը դեռևս բնակչության լայն զանգվածների համար անընդունելի է: Հիմնական պատճառներից մեկը իրագրելիության ցածր աստիճանն է:

Հոդվածում ներկայացված են առաջարկություններ իրագրելիության աստիճանի բարձրացման ուղղությամբ, ինչպես նաև ներկայացվել են ժողովրդագրական պատկերը, ինչպես նաև աղքատությունն ըստ սպառման և եկամտի ցուցանիշների և դրանց ազդեցությունները կուտակային կենսաթոշակային համակարգի վրա:

Բանալի բառեր. ազգաբնակչություն, տեղեկացվածության մակարդակ, իրավունք, կենսաթոշակային բարեփոխումներ, համացանց, ժողովրդագրություն, ծերացող բնակչություն, կենսապահովման նվազագույն զամբյուր, սպառում, կենսամակարդակ:

ПОВЫШЕНИЕ ИНФОРМИРОВАННОСТИ НАСЕЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ПЕНСИОННЫХ РЕФОРМ

ШОГЕР ПОГОСЯН, К.Э.Н.

научный сотрудник Института
экономики им. М. Котаняна НАН РА

Аннотация

В последние годы во многих странах мира, в том числе и в РА, проводятся пенсионные реформы. Однако, недавно внедренная в республике накопительная пенсионная система не воспринимается со стороны большинства населения. Одной из основных причин этого является низкая степень осведомленности населения.

В статье даны предложения по поднятию уровня осведомленности населения, рассмотрены факторы демографического изменения, а также представлена степень нищеты по показателям потребления и дохода. Дана также оценка влияния этих показателей на накопительную пенсионную систему.

Ключевые слова: население, степень осведомленности, права, пенсионная реформа, интернет, демография, стареющее население, прожиточный минимум, потребление, уровень развития населения.

RAISING PUBLIC AWARENESS IN IMPLEMENTING PENSION REFORMS

SHOGER POGHOSYAN, Ph.D. in Economics

Research Associate, M. Kotanyan Institute of Economics
National Academy of Sciences, Republic of Armenia

Abstract

Many countries are currently implementing pension reforms, and Armenia is among those implementers. The defined-contributions pension scheme introduced recently is not warmly welcomed by the majority of population. One of the explanations is the insufficient public awareness.

The article proposes some measures to raise the public awareness, and presents demographic trends and various poverty rates by consumption and income indicators and their possible impact on the funded pension system.

Keywords: Population, level of public awareness, right, pension reforms, internet, demographics, aging population, minimum livelihood basket, consumption, standard of living.